

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто особливості інноваційного процесу на малих підприємствах в Україні, визначено основні проблеми даного процесу, а також запропоновано можливі шляхи їх вирішення.

Аннотация. Рассмотрены особенности инновационного процесса на малых предприятиях, определены основные проблемы этого процесса, а также предложены возможные пути их решения.

Annotation. The particularities of innovation process of small businesses are considered in the article. Also, the main problems of innovation process were defined and the possible solutions were proposed.

Ключові слова: інноваційний процес, мале підприємство, структура управління, конкурентоспроможність, адаптація.

У сучасних умовах закономірним етапом економічного зростання виступає інноваційний процес. Здійснення інновацій обумовлено в першу чергу кардинальними змінами у середовищі функціонування підприємства. Важлива роль у даному процесі відводиться малим підприємствам, адже саме вони є специфічною організаційною формою інноваційної діяльності, що необхідна як для розвитку економіки країни загалом, так і для задоволення індивідуальних потреб.

Серед науковців, які приділяють значну увагу питанням інноваційного процесу, можна відзначити таких, як Васильчак С. В., Дубив В. В. [1], Волкова О. І. [2], Никифоров А. Є. [3], Ходорова Н. С., Віхляєва С. І. [4] тощо. Проте більшість робіт присвячена вирішенню окремих аспектів проблеми, що обумовлює необхідність подальшого розгляду даного питання.

Метою даної роботи є визначення особливостей розвитку інноваційного процесу на малих підприємствах в умовах українського простору.

Завдання дослідження – визначення особливостей інноваційного процесу на малих підприємствах, виокремлення проблем цього процесу та можливих шляхів їх подолання. Об'єктом дослідження виступають малі підприємства, а предметом – особливості інноваційної діяльності малих підприємств.

Перш за все необхідно визначити сутність інноваційного процесу. Отже, під інноваційним процесом розуміють упровадження нового або значно вдосконаленого виробничого процесу, методу розповсюдження або діяльності з підтримки товарів та послуг [5].

Безумовно, розвиток ринкових відносин припускає вільне і рівноправне існування підприємств різних форм власності і розмірів. Проте "ринковим генератором" інноваційних ідей є підприємства малого бізнесу, оскільки саме вони відрізняються високою гнучкістю і оперативністю в ухваленні рішень, сприйнятливостю до нововведень у виробничій і управлінській діяльності, швидкою адаптацією до зовнішніх дій, високим рівнем спеціалізації виробництва і праці, швидкою оборотністю засобів і невеликими витратами з управління. Перераховані особливості є важливою передумовою до формування високого рівня інноваційного потенціалу даних підприємств [4, с. 179].

Організація інноваційного процесу на малих підприємствах передбачає сукупність декількох етапів:

1. Формування інформаційної бази на основі внутрішнього аналізу стану та динаміки розвитку підприємства.
2. Створення системи стратегічних та операційних цілей.
3. Розробка та реалізація конкретних тактичних заходів.
4. Організація системи моніторингу та діагностики малого підприємства [1, с.183–184].

За статистикою, у 2010 році інноваційну діяльність провадили лише 18,6 тис. малих підприємств, що становить 6 % від загальної кількості малих підприємств (таблиця). Для порівняння: значення аналогічного показника, зокрема Німеччини, складає понад 60 %. Це вказує на помітне відставання інноваційних процесів у малому підприємстві від темпів розвитку інноваційних процесів в економіці України взагалі і майже на десятиразове відставання від стану інноваційної активності малого підприємництва в Європі.

Таблиця

Розподіл малих підприємств за напрямками інноваційної діяльності [1, с.183]

Роки	2008 рік		2009 рік		2010 рік	
	тис. од.	%	тис. од.	%	тис. од.	%
Усього малих підприємств	218,4	100,0	295,1	100,0	309,1	100,0
З них провадили інноваційну діяльність	13,4	6,1	14,4	6,1	18,6	6,0
Зокрема мали витрати на: дослідження та розробки	1,6	0,7	1,6	0,7	3,3	1,1

© Стенько Т. В., 2012

придбання прав на патенти, ліцензії на	0,3	0,1	0,3	0,1	0,3	0,1
--	-----	-----	-----	-----	-----	-----

об'єкти промислової власності						
придбання безпатентних ліцензій на об'єкти промислової власності, ноу-хау	1,0	0,5	1,0	0,5	0,5	0,5
придбання засобів виробництва	2,9	1,3	2,9	1,3	5,6	1,8
технологічну підготовку підприємництва	1,9	0,9	1,9	0,9	1,9	0,9
маркетинг та рекламу	1,7	0,8	1,7	0,8	2,3	0,8
інші	1,2	0,6	1,2	0,6	2,5	0,8

Одними із відмінностей малого підприємства від великого виступають цілі і завдання, які воно створене вирішувати. Малі підприємства реалізують підприємницький інтерес та ініціативу власника на відміну від великих підприємств, що ставлять перед собою мету максимізації прибутку, поліпшення показників капіталізації, зростання вартості акцій тощо.

Здатність швидко переорієнтувати виробництво на інший, більш прибутковий вид діяльності є ще однією особливістю малих підприємств. Саме ця особливість визначає значимість для малих підприємств організації системи фінансового менеджменту, що дозволяє врахувати їх особливості і ризики, забезпечити платоспроможність, ліквідність і фінансову стійкість [4, с. 179].

Запорукою досягнення максимального прибутку будь-якого підприємства виступає задоволення потреби споживачів на ринку, що обумовлює необхідність у проведенні маркетингових досліджень. Проте через обмеженість у ресурсах маркетингові дослідження залишаються недоступними для підприємств малого бізнесу. Тому питання щодо обсягів, структури та асортименту продукції, що підлягає реалізації, вирішується так: необхідно виготовляти ту продукцію, що купують, надавати такі послуги і виконувати такі роботи, за якими приходять. Такий підхід дозволяє малим підприємствам краще знати своїх клієнтів, своєчасно адаптуватися до нових умов та кон'юнктури ринку, а отже, бути більш конкурентоспроможними поряд із великими підприємствами [1, с. 180].

Малим підприємствам притаманна особлива структура управління, адже, як правило, управління за всіма напрямками здійснюється на підставі знань і рішень керівника. У структурі малих підприємств часто відсутні фінансові служби, управління фінансами проводиться бухгалтером, який реалізує інтереси власника.

Проблематика інноваційного процесу малих підприємств пов'язана переважно з ризиками фінансування та запровадження інновацій. Високоприбуткові інновації завжди супроводжуються високими ризиками і потребують великих інвестицій. Підвищення ризиків інноваційних проектів зумовлене високою ризикованістю через їх значну невизначеність, тобто недостатність інформації на всіх етапах створення та реалізації нововведень, її неоднозначність і невірогідність [1, с. 183].

Так, Волкова О. І. виділяє слабкі та сильні аспекти малих підприємств в інноваційному процесі. Зокрема, до недоліків відносяться низький професійний рівень менеджменту, незначні можливості зовнішнього фінансування, високий рівень ризику у підприємстві, обмежені можливості задоволення попиту, відсутність енергетичного ефекту від спільної діяльності структурних підрозділів та інші. До переваг належать швидке ухвалення управлінських рішень, низький рівень накладних видатків, прямі персональні контакти з партнерами, динамічна орієнтація на попит споживача, гнучке реагування на науково-технічні досягнення [2, с. 85–86].

Специфіка інноваційної діяльності зумовлює об'єктивну необхідність виникнення нових організаційних форм її здійснення. Для підвищення конкурентоспроможності малого інноваційного бізнесу необхідно динамічно коригувати напрями досліджень з урахуванням новітніх науково-технічних досягнень та змін попиту [3, с. 150].

На думку автора, причинами низької інноваційної активності малих підприємств в Україні виступає недосконалість законодавчого та нормативно-правового забезпечення, відсутність дієвого механізму кредитування інноваційних проектів та відповідних важелів, підходів і методів інноваційного процесу, а також відсутність стимулювання інноваційної діяльності малих підприємств в Україні.

Підводячи підсумки, можна відзначити, що вирішення проблем інноваційного розвитку малого бізнесу в Україні можливе за умови державної підтримки інноваційної діяльності малих підприємств через оптимізацію оподаткування, створення можливостей для полегшення процедур отримання і використання позикових ресурсів, надання фінансових пільг і привілеїв, консультування й інформаційне забезпечення, розвиток інкубаторів малого підприємництва і інноваційних центрів тощо.

Напрямок подальших досліджень може стати вдосконалення системи державної підтримки інноваційного процесу малих підприємств з урахуванням особливостей їх діяльності. Успіх розроблення та реалізації заходів державної політики в цій сфері має визначити перспективи розвитку малого інноваційного підприємництва України та розкриття його потенціалу.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Васильчак С. В. Проблеми розвитку інноваційного процесу на малих підприємствах / С. В. Васильчак, В. В. Дубив // Науковий вісник НЛТУ України. – 2011. – Вип. 21.2. – С. 181–187. 2. Економіка й організування інноваційної діяльності : підручник / за ред. проф. О. І. Волкова, проф. М. П. Денисенка. – К. : Видавництво "Либідь", 2005. – 523 с. 3. Никифоров А. С. Організаційні форми інноваційного підприємництва. Проблеми науки / А. С. Никифоров. – 2010. – № 2. – 236 с. 4. Ходорова Н. С. Особливості інноваційної діяльності на малих підприємствах [Електронний ресурс] / Н. С. Ходорова, С. І. Віхляєва. – Режим доступу : http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2010_5/statti/Khodorova_Vikhlyayeva.pdf. 5. <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1078.23240.0>